

Osallistuminen on oppimisprosessi

Heli-Maija Nevala

Lahtelaiset nuoret ja kunnallispoliitikot rakensivat tulevaisuuden kaupunkia syyskuussa 2016.

Pelissä yhteinen kaupunki!
-työpaja antaa eväitä
vuorovaikutukseen ja
yhteistyöhön

Lahden kaupunki / Lassi Häkkinen

Kaupunkilaisten osallistaminen kaupunkiympäristön kehittämiseen sisältää haastetta kerrakseen. Myös eri alojen ammattilaisten ja päättäjien yhteistyö edellyttää vuorovaikutus- ja neuvottelutaitoja. Yhteistoiminnallisella oppimisella on mahdollista päästä hyvään vuorovaikutukseen, rakentaa luottamusta ja antaa osallisille valmiuksia osallistumiseen.

SEKÄ ASIAANTUNTIJOIDEN ETTÄ OSALLISTEN kokemukset osallistumisesta maankäytön suunnitteluun ovat usein lannistavia. Vaikka lain tavoite kansalaisten osallistamisesta on hyvä, herättävät jo osallistumiseen liittyvät käsitteet varsin negatiivisia mielikuvia: muistutus tai valitus viittaa enemmänkin virheiden korjaamiseen ja muutosten vastustamiseen kuin yhteisen näemyksen rakentamiseen.

Monissa kunnissa kehitetäänkin keinoja myönteisempään vaikuttamiseen monipuolistamalla osallistumisen menetelmiä ja kanavia. Sekä asukkaiden että ammattilaisten kokemusta osallistumisen mielekkyydestä voidaan parantaa aloittamalla kuuleminen jo kaavoituksen varhaisessa vaiheessa. Asukkaille järjestetään epämuodollisia kävelykierroksia ja keskustelutilaisuuksia. Mielipiteitä ja ideoita kerätään digitaalisilla kysely- ja karttapohjilla. Minecraft-peliympäristöä ja virtuaalitodellisuutta kokeillaan ideoiden keräämiseen. Sosiaalinen media on luonut uudenlaista asukasaktiivisuutta, ja esimerkiksi Lahdessa kaupunkiympäristön palvelualue hyödyntää aktiivisesti Twitteriä vuorovaikutuksessa kaupunkilaisten kanssa.

Osallistaminen ja osallistuminen on helpointa pistemäisissä, melko suppeissa ja selkeissä kehityskohteissa. Mutta entä kun pitäisi ratkoa ristiriitilanteita, priorisoida arvopohjaisia valintoja tai rakentaa kaupungin tulevaisuutta?

YHTEISTYÖ EI OLE HELPPOA AMMATTILAISILLEKAAN

Alueidenkäytön suunnittelun ja kaupunkikehittämisen kompleksisuus merkitsee haastetta paitsi kaupunkikehityksen asiantuntijoiden ja osallisten, myös muiden toimialojen ammattilaisten ja poliittisten päättäjien yhteistyössä.

Kaupunkisuunnittelu on monenlaisten näkemysten ja tavoitteiden yhteen sovittelua. Sujuva ja pitkäjänteinen maankäytön suunnittelu edellyttää kaupungin eri toimialojen, asukkaiden, elinkeinoelämän, kolmannen sektorin ja päättäjien yhteistä ymmärrystä ja tahtoa – tai vähintäänkin kaikkien osapuolten valmiutta ajatella laajemmin. Kun erilaiset taustat ja arvot, tarpeet ja ajattelumallit, lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet sekä yksityiset ja yhteiset intressit törmäävät, on kyse vuorovaikutuksesta ja neuvottelusta. Maankäytön suunnittelija saattaakin kokea tarvitsevansa myös diplomaatin ammattitaitoa.

KESTÄVÄN TULEVAISUUDEN RAKENTAMINEN

On sanottu, että tulevaisuus ratkaistaan kaupungeissa. Kaupunkisuunnittelulla mahdollistetaan kestävää tulevaisuutta – tai jarrutetaan sitä. Suunnitteluratkaisut määrittelevät puitteet päivittäiselle elämällemme, palveluille, liikenteelle ja yritystoiminnalle usein vuosikymmeniksi. Kaupunkitasolla tehtävät päätökset eivät vaikuta pelkästään paikallisesti, vaan kaupungeilla on suuri merkitys esimerkiksi ilmastonmuutokselle.

Kun tavoittelemme kestävää tulevaisuutta, osallistumisen ja yhteistyön haastekertoimet kasvavat entisestään. Osallisten, ammattilaisten ja poliitikkojen pitäisi nostaa katse kapeista intresseistä ja päivänpolttavista kysymyksistä paljon kauemmas tulevaisuuteen ja pohtia yhdessä, mitä haluamme siellä nähdä. Kestävän kaupungin kehittäminen edellyttää monimutkaisten syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämistä ja ongelmanratkaisua systeemitasolla. Se ei ole edes mahdollista ilman monialaista yhteistyötä.

Täytyy siis luoda paikkoja ja aikoja erilaisten toimijoiden kohtaamiselle ja oppimiselle. Yksi tällainen alusta on Pelissä yhteinen kaupunki! -työpaja.

TEKEMÄLLÄ OPII – MYÖS YHTEISTYÖTÄ

Pelissä yhteinen kaupunki! on yhteistoiminnallinen, pelillistäkin oppimista hyödyntävä työpaja. Sen on kehittänyt Suomen ympäristöopisto SYKLI yhteistyössä opettajien ja kaupunkisuunnit-

”Täytyy luoda paikkoja ja aikoja eri toimijoiden kohtaamiselle ja oppimiselle.”

telu- ja ympäristöasiantuntijoiden kanssa. Taustalla on ymmärrys oppimisesta toiminnallisuuden ja vuorovaikutuksen kautta.

Pelissä yhteinen kaupunki! -työpajan osallistujat ovat nuoria tai aikuisia. Osallistujien tehtävänä on rakentaa tiimeinä pienoismalleja kaupunginosista, jotka ovat osa yhteistä, kuvitteellista kaupunkia. Tavoitteena on elinvoimainen ja kiinnostava sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kaupunki. Digitaalisten pelien ja oppimisympäristöjen ajassa käsillä tekemisen ja yhdessä kokemisen lumo ei ole kadonnut. Sekä nuoret että aikuiset tarttuvat innolla hommiin: keskustelemaan, rakentamaan, oppimaan ja visioimaan. Työskentelyä ohjaa fasilitoija, joka on kaupunkisuunnittelua tunteva oppimisen ja vuorovaikutuksen asiantuntija.

Työpaja johdattaa osallistujat pohtimaan yhdessä, mikä on hyvä kaupunki nyt ja tulevaisuudessa. Sen tavoitteena herättää osallistujien kiinnostus elinympäristöönsä ja lisätä ymmärrystä kaupunkiympäristön ja -suunnittelun eri näkökulmista. Tämä edesauttaa realistista ja rakentavaa osallistumista todelliseen kaupunkisuunnitteluun.

Kaupunkisuunnittelun ammattilaiset tuovat pajaan sen eri näkökulmat. He toimivat asiantuntijoina, keskustelijoina ja sparraajina. Mukana on tyypillisesti kaavoituksen, viherympäristön, kulttuuriympäristön ja liikennesuunnittelun asiantuntijat. Niissä kaupungeissa, joissa työskentelee vuorovaikutusasiantuntija, myös hän on osallistunut työpajaan.

Työpajan osallistujat ovat yleensä olleet maallikoita, mutta kaupunkisuunnittelun asiantuntijoilta kuultu yleinen kommentti on, että työpaja pitäisi saada keskustelun avaajaksi toimialojen ja poliitikkojen kanssa tehtävään yhteistyöhön.

PAJA PALVELEE TOSIELÄMÄÄ

Toiminta työpajan konkreettisten haasteiden parissa antaa osallistujille kokemuksia erilaisten tavoitteiden ja intressien sovitte- lusta. Se herättää tunteita, ja tunteet edesauttavat oppimista. Toisaalta työpajan kaupunkiympäristö on vapaa tosielämän

Konkreettinen rakentelu herättää ajattelemaan ja keskustelemaan.

SYKLI / Jouni Törmänen

realiteeteista ja paikallisista jännitteistä. Tämä mahdollistaa erilaisten toimijoiden avoimen keskustelun ja ympäristöön liittyvien arvojen pohdinnan.

Työpajan päätteeksi kokemukset tuodaan lähiympäristön kontekstiin ja todellisiin tilanteisiin. Millaisia tavoitteita ja haasteita on kotikaupunkini kehittämisessä? Miten ristiriitoja on ratkottu? Miten päätöksiä tehdään ja miten voin osallistua? Jotta työpaja ei jäisi irralliseksi kokemukseksi, on tärkeää luoda jatkumo: mahdollisuus osallistua todellisen elinympäristön kehittämiseen.

Syksyllä 2016 lahtelaiset nuoret ja kunnallispoliitikot miettivät pajassa yhdessä, mikä on tulevaisuuden hyvä Lahti. Pajan päätteeksi he asettivat yhteiset tavoitteet tulevalle yleiskaavalle, ja tavoitteet sisällytettiin yleiskaavan valmisteluun. Tärkeimmiksi tavoitteiksi he nostivat lisää edullista asumista, paremmat kevyen liikenteen yhteydet kaupunginosien välillä sekä lisää kohtaamispaikkoja, joihin nuoret ovat tervetulleita. SYKLI järjesti työpajan Lahden kaupungin kutsusta yhdessä Lahden kaupunkiympäristön asiantuntijoiden kanssa.

”Työpajan kaupunkiympäristö on vapaa tosielämän realiteeteista ja paikallisista jännitteistä, mikä mahdollistaa avoimen keskustelun ja ympäristöön liittyvien arvojen pohdinnan.”

Työpajan anti kaupunkisuunnittelulle on ennen kaikkea hyvän vuorovaikutuksen jatkumo. Paja rakentaa luottamusta ja antaa osallistujille valmiuksia tarkastella kaupunkisuunnittelua monista näkökulmista. Se motivoi osallistumaan rakentavasti elinympäristön kehittämistä käytävään keskusteluun.

NUORET OSALLISTUJARYHMÄNÄ

Kansalaisten oikeus osallistua päätöksentekoon on kirjoitettu Suomen lainsäädäntöön poikkeuksellisen vahvasti. Perustuslaki, kuntalaki, maankäyttö- ja rakennuslaki, ympäristönsuojelulaki, varhaiskasvatuslaki, perusopetuslaki ja nuorisolaki – kaikki velvoittavat kuulemaan nuoria heidän asioitaan ja ympäristöään koskevassa päätöksenteossa. Mutta kuullaanko nuoria? Osallistuvatko nuoret?

”Ketä kiinnostaa?” kuittaisi moni nuori. Viimeisin kansainvälinen ICCS-tutkimus vuodelta 2016 toi jälleen esille, että suomalaisnuoret kuuluvat maailman parhaimmiston yhteiskunnallisessa tietämyksessä, mutta motivaatio osallistumiseen ja usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin on vähäisempää kuin muissa teollisuusmaissa (*International Civic and Citizenship Education Study 2016*).

Tämä näkyy laimenevana kiinnostuksena osallistua edustukselliseen demokratiaan, edes äänestämisen tasolla. Passivoidummeko yhteiskunnan jäseninä edelleen? Muutummeko asenteitamme yhä enemmän julkisia palveluita kuluttaviksi asiakkaita?

Nuoret ovat aliedustettu ryhmä myös maankäytön suunnitteluun ja kaupunkikehittämiseen liittyvässä osallistumisessa. Jos demokraattisen yhteiskunnan tarjoamat vaikuttamisen kanavat eivät vaikuta nuorille uskottavilta ja merkityksellisiltä, vaarana on, että tyytymättömyyden ja irrallisuuden tunteet ja osallistumisen tarpeet kanavoituvat vähemmän rakentavilla tavoilla.

KASVUA OSALLISTUMISEEN – YHTEISTYÖTÄ KOULUJEN KANSSA

Maankäytön suunnittelulla ja kaupunkikehityksellä on yhteisiä intressejä kasvatussektorin kanssa. Koulun tehtävänä on

kasvattaa lapsista ja nuorista aktiivisia kansalaisia. Kaupunkisuunnittelulle yhteistyö koulujen ja nuorisotyön kanssa tarjoaa mahdollisuuksia osallistaa ryhmää, joka perinteisillä kuulemismenettelyillä tavoitetaan heikosti. Parhaassa tapauksessa yhteistyö auttaa kasvattamaan aktiivisia kaupunkilaisia, joilla on myönteinen asenne ja valmiuksia osallistua kaupunkikehitykseen rakentavalla tavalla.

Perusopetuksen uusi opetussuunnitelma ohjaa kouluja uudistamaan oppimista: ilmiöitä tutkitaan oppiaineiden rajoja ylittäen, oppiminen viedään ulos luokista tosielämän konteksteihin ja koulun tulisi tehdä yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Kaupunkiympäristön toimiala voi tarjota tähän mahdollisuuksia samalla, kun se toteuttaa omaa perustehtäväänsä.

Jotta päästään aitoon ja vaikuttavaan osallistumiseen nuorten omassa elinympäristössä, osana koulutyötä, tarvitaan yhteistyötä koulun ja kaupunkiympäristöstä vastaavien viranomaisten välillä. Osallistuminen voi olla pienimuotoista lähiympäristön kohentamista tai tiedonkeruuta kaupunkisuunnittelulle: miten nuoret kokevat lähiympäristönsä? Missä on vaaran paikkoja? Mitkä paikat pitäisi säilyttää sellaisenaan? Osallistuminen voi liittyä myös laajempaan kaupunkikehityshankkeeseen. Näin saadaan tuntumaa suunnitteluprosessin luonteesta ja myös osallistumisen realiteeteista, kuten pitkistä aikatauluista ja ristiriitaistenkin tarpeiden yhteensovittamisesta.

Yhteistyö edellyttää motivaatiota, osaamista ja joustoa sekä kouluilta että asiantuntijoilta. Erilaisilla toimijoilla on erilaiset lähtökohdat, tavoitteet ja reunaehdot, jotka täytyy avata toiselle osapuolelle. Koulujen kanssa tehtävä yhteistyö on kuitenkin arvokasta jo siksi, että se tarjoaa osallistumisen osallisuuden kokemuksia kaikille nuorille, ei ainoastaan aktiivisimmalle joukolle.

Eri oppiaineiden opettajat näkevät kaupungissa erilaisia asioita ja oppivat myös toisiltaan.

YHTEISTYÖHÖN KOULUTUKSEN KAUTTA

Tällaista yhteistyötä pyrittiin luomaan opettajankoulutuksilla, joita SYKLI toteutti pääkaupunkiseudun kunnissa, Lahdessa, Tampereella, Kuopiossa ja Oulussa vuosina 2016–2017. Yläkoulun ja lukion opettajat tutustuivat kaupunkiteemaan ja kunnan asiantuntijoihin Pelissä yhteinen kaupunki! -työpajoissa. Sen jälkeen opettajat suunnittelivat nuorten elinympäristöön liittyvän oppimiskokonaisuuden, jossa sovellettiin eri oppiaineiden oppimistavoitteita.

Tavoitteena oli sisällyttää oppimiskokonaisuuksiin aitoa, molempia osapuolia hyödyttävää yhteistyötä. Esimerkiksi Lahden, Espoon, Vantaan ja Helsingin vuorovaikutussuunnittelijat ehdottivat kouluille pienimuotoista yhteistyötä, jossa lähtökohtana olivat realistiset vaikutusmahdollisuudet.

Lahdessa työskentely viedään vielä pitemmälle: kaupunkiympäristön palvelualue ja koulut suunnittelevat yhdessä mallia, jossa osallistumisen piiri ja toimintatavat kasvavat lapsen ja nuoren

”Digitaalisten pelien ja oppimisympäristöjen ajassa käsillä tekemisen ja yhdessä kokemisen lumo ei ole kadonnut.”

”Kaupunkisuunnittelulle yhteistyö koulujen ja nuorisotyön kanssa tarjoaa mahdollisuuksia osallistaa ryhmää, joka perinteisillä kuulemismenettelyillä tavoitetaan heikosti.”

mukana. Työskentely käynnistyi osana SYKLIn toteuttamaa ja Opetushallituksen rahoittamaa opettajankoulutushanketta ja jatkuu nyt Ympäristöministeriön avustuksen turvin.

Toimijat kokeilevat ja kehittävät yhteistyötä, joka olisi pitkäkestoista, suunnitelmallista ja vaikuttavaa. Se palvelisi sekä koulun että kaupunkiympäristön perustehtävää ja istuisi molempien arkeen. Ennen kaikkea se tavoittaisi lapsia ja nuoria laajasti, tarjoten heille osallistumisen mahdollisuuksia ja merkityksellisiä kokemuksia kuulumisesta yhteisöön – omaan kaupunkiin.

”Koin Pelissä yhteinen kaupunki! -työpajan tehokkaaksi ja hauskaksi tavaksi opettaa kaupunkisuunnitteluun liittyviä näkökulmia. Pelimäinen ote ja ohjaajien kokemus fasilitoivista menetelmistä loivat turvallisen ilmapiirin osallistumiselle. Kaikki osallistujat innostettiin hienosti mukaan heti alusta lähtien. Aikaa oli varattu juuri sopivasti eri vaiheita ja keskustelua varten.”

Henrik Saari

Vuorovaikutussuunnittelija, Lahden kaupunkiympäristön palvelualue

”Työpaja oli rakennettu hienosti niin, että osallistujat pääsivät heti käsiksi tekemiseen, uuden luomiseen ja ideointiin. Kaupunkisuunnittelulle kaikkein olennaisimmat asiat, kuten muutokset, ristiriidat ja ulkoa sanellut ehdot nostettiin hienosti esille, kun tiimien ’täydelliset’ suunnitelmat jouduttiin lopulta rikkomaan hyvin olennaisella tavalla. Samalla jouduttiin kohtamaan se kaikkein vaativin suunnittelutehtävä: etsimään konfliktinratkaisua.”

Markus Lehmuskoski

Kaava-arkkitehti, Lahden kaupunkiympäristön palvelualue

Heli-Maija Nevala työskentelee SYKL:ssä kouluttajana ja projektipäällikkönä. Hän on koulutukseltaan filosofian maisteri, pääaineena ympäristötieteet, sekä opettaja. Nevala on työskennellyt 1990-luvulta lähtien erilaisissa kestävä kehityksen viestintään liittyvissä ja oppimista kehittämissä hankkeissa sekä aikuiskouluttajana. Sähköposti heli-maija.nevala@sykli.fi. Lisätietoja: www.kaupunkipeli.fi, www.sykli.fi.

Suoraviivainen, tehokas paikkatietoaineistojen ja CAD-piirustusten tuotanto

Laadukas digitointi A0 suurkuville

30kpl A1/min väritulostus, taitto ja lajittelu

Tarkat, kestävät yksityiskohdat ISO11798 värein

Tekniikka-, työnkulku- ja aineistoratkaisuilla jopa 50% säästöt

HP Pagewide XL demokiertue
30.4. – 4.5.2018

seri-deco.fi/uutiset/hppagewidexl
Syyskiertue 24. – 28.9.2018

SERIDECO

Lisätietoa- varaa esittelyaika!

Jusslansuora 15 04360 Tuusula | Puh. 010 841 8080 | myynti@seri-deco.fi | www.seri-deco.fi

